

LAD PENGENE ARBEJDE

Alma og Noah spørger Forvalteren om penge, opsparing og
investering

FRANK ROTH AUS JENSEN

© 2026 Frank Rothaus Jensen

ISBN 978-940-394461-6

1. udgave · Udgivet via Saxo Publish

Indhold

Indledning Tre mennesker omkring et bord.....	3
Kapitel 1 Hvad er penge.....	5
Kapitel 2 Hvad penge ikke er.....	13
Kapitel 3 Hvorfor vi sparer.....	19
Kapitel 4 Hvad skete der med min løn?.....	27
Kapitel 5 Den voksende fåreflok.....	31
Kapitel 6 Fem hundrede kroner og et helt liv.....	34
Kapitel 7 Når renterne arbejder imod dig.....	38
Kapitel 8 Fra opsparer til ejer.....	42
Kapitel 9 Når markedet falder.....	47
Kapitel 10 Hver krone skal have et arbejde.....	51
Kapitel 11 Den svære del er at holde fast.....	55
Kapitel 12 Hvis det lyder for godt til at være sandt.....	59
Kapitel 13 Kan man købe en bid af LEGO?.....	63
Kapitel 14 Et øjebliksbillede af det danske aktiemarked.....	67
Kapitel 15 En god virksomhed til hvilken pris?.....	71
Kapitel 16 Fra salg til overskud.....	76
Kapitel 17 Overskud er ikke penge i banken.....	80
Kapitel 18 Hvem har betalt for det hele?.....	85
Kapitel 19 Tjener virksomheden nok på pengene?.....	90
Kapitel 20 Hvad skal virksomheden gøre med overskuddet?.....	94
Kapitel 21 Kan man leve af udbytter?.....	98
Kapitel 22 Hvordan bygger man en portefølje?.....	103
Kapitel 23 Hvordan træffer en forvalter en beslutning?.....	107
Kapitel 24 Hvordan passer man på det man ejer?.....	111
Kapitel 25 Nu forklarer Alma og Noah det tilbage.....	115
Kapitel 26 En uge senere: VICI og Novo under lup.....	121
Kapitel 27 Hvordan kommer man i gang som ung?.....	128
Kilder og faktnoter.....	134

Indledning

Tre mennesker omkring et bord

Alma er sytten, Noah er lige fyldt atten, og de går i 2.g på samme gymnasium. I en projektuge skal de interviewe en voksen om et arbejde, de ikke selv ved ret meget om. Andre har valgt en læge, en mekaniker, en lærer eller en kok. Alma og Noah har valgt en erfaren investor og formueforvalter – eller, som han selv kalder sig, en forvalter.

Alma Jeg må indrømme, at jeg ikke helt ved, hvad en forvalter laver. Min far sagde, at du investerer penge for andre mennesker.

Noah Han sagde også, at du ikke er en børsmægler, der bare køber og sælger hele dagen. Hvad er forskellen?

Forvalteren Det er et godt sted at begynde. Nogle mennesker betror mig en del af deres penge. Før jeg investerer dem, skal jeg forstå, hvad pengene skal hjælpe dem med. Folk sparer op og investerer deres opsparing af forskellige grunde. En familie kan spare op til pension. Et ældre menneske kan have brug for en fast indkomst. Forældre kan ønske at give et barn en god begyndelse. Pengene har altså ikke den samme opgave i alle tre tilfælde.

Alma Men vil de ikke alle sammen bare have så mange penge som muligt?

Forvalteren Jo, det er rigtigt. De vil gerne have et godt afkast, men de vil også gerne kunne sove om natten og bruge pengene, når de får brug for dem. Hvis jeg forsøger at få det højest mulige afkast uden at tænke på risikoen, passer jeg ikke ordentligt på de penge, de har betroet mig.

Noah Så du skal både få pengene til at vokse og passe på dem?

Forvalteren Ja. Det er grunden til, at jeg bruger ordet forvalter. At forvalte noget betyder, at man har ansvar for det. Jeg kan ikke love, at værdien aldrig falder. Det ville være uærligt. Jeg kan love, at beslutningerne skal have en forklaring, og at jeg forsøger at undgå, at én fejl ødelægger hele planen.

På bordet stod en lille skål med mønter. Ved siden af lå en pose frø og et fotografi af et gammelt æbletræ.

Alma Har de tre ting noget med dit arbejde at gøre?

Forvalteren Det finder vi ud af. Men I bestemmer, hvor vi begynder. Hvad vil I først forstå?

Noah Penge. Vi bruger dem hele tiden, men jeg tror faktisk ikke, at jeg kan forklare, hvad de er.

Alma Jeg vil også vide, hvorfor nogle mennesker kan tjene rigtig mange penge og alligevel ende uden noget.

Forvalteren Så har vi begyndelsen på vores samtaler. Først spørger vi, hvad penge er, og hvad de ikke er. Derefter ser vi på, hvorfor det at beholde en del af det, man tjener, er begyndelsen på økonomisk frihed – og hvad der faktisk sker, når den første løn går ind på kontoen.

Kapitel 1

Hvad er penge

Hvorfor kan et lille stykke papir eller et tal på en telefon betale for noget virkeligt

Alma Jeg har hørt, at mennesker engang brugte muslingeskaller som penge. Er det rigtigt?

Forvalteren Ja. Forskellige samfund har brugt muslingeskaller og mange andre ting som betalingsmiddel. Muslingeskaller har sikkert været en del pænere end de fleste mønter. Men de var ikke altid særlig praktiske.

Alma Hvorfor ikke? De er små, og man kan have dem i en pose.

Forvalteren Det kan man. Men forestil dig, at stranden ligger tæt på byen, og alle kan samle så mange skaller, de vil. Hvad sker der så?

Noah Så kan alle lave deres egne penge. Der kommer alt for mange skaller.

Forvalteren Præcis. Hvis nye penge er alt for lette at skaffe, mister de noget af deres værdi. I dag koster en kop kaffe måske fem muslingeskaller. I morgen koster den ti, fordi en skoleklasse har været på udflugt til stranden og er kommet hjem med en stor pose skaller. Der er også andre problemer. Skaller kan have forskellig størrelse og kvalitet. Nogle knækker. Og det er lidt besværligt at tælle tusind skaller, hvis man vil købe noget dyrt.

Alma Men folk brugte dem alligevel.

Forvalteren Ja, fordi penge ikke behøver at være perfekte for at være nyttige. De skal først og fremmest accepteres af andre mennesker. Hvis hele landsbyen er enig om, at en bestemt slags skal kan bruges som betaling, kan skallen udføre en del af pengenes arbejde.

Fra byttehandel til et fælles mål

Noah Hvad gjorde man før man havde penge?

Forvalteren Mennesker kunne bytte direkte. En fisker kunne tilbyde fisk til en landmand og få korn tilbage. Men byttehandel har et problem. Fiskeren skal finde en landmand, som både har korn til overs og ønsker fisk netop den dag.

Alma Hvad hvis landmanden vil have sko og ikke fisk?

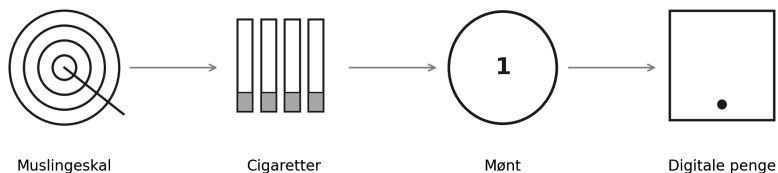
Forvalteren Så må fiskeren måske først bytte fisken til noget, skomageren vil have, få skoene og derefter bytte skoene til korn. Det kan hurtigt blive besværligt.

Noah Penge er altså en mellemstation.

Forvalteren Ja. Fiskeren sælger fisken for noget, som andre accepterer. Senere bruger fiskeren det til at købe korn. Pengene adskiller salget fra købet. De gør det muligt at handle med mennesker, som ikke ønsker præcis det, vi selv tilbyder.

Mange ting har fået lov til at være penge

Forvalteren trak et stykke papir hen til sig og tegnede fire små billeder: en muslingeskal, et bundt cigaretter, en mønt og en telefon.

Forvalterens tegning: Mange forskellige ting kan udføre pengenes arbejde, hvis mennesker accepterer dem

Forvalteren Ud over skaller har mennesker blandt andet brugt metal, salt, perler og andre varer. Under særlige forhold er cigaretter blevet brugt som penge. Det var for eksempel tilfældet i krigsfangelejre under Anden Verdenskrig. En økonom som hed R A Radford, beskrev hvordan cigaretter blev en almindelig målestok og brugt som et betalingsmiddel mellem fanger.

Alma Det lyder mærkeligt. Hvorfor cigaretter?

Forvalteren De var forholdsvis ens, kom i genkendelige pakker og blev ønsket af mange. Selv personer, der ikke røg, kunne acceptere dem, fordi de regnede med, at andre ville tage imod dem senere.

Noah Men de må have været dårlige penge. Man kunne jo ryge dem.

Forvalteren Netop. Når en cigaret blev røget, forsvandt en lille del af pengemængden. Cigaretter kunne knække eller blive våde. Forsyningen kunne også ændre sig pludseligt, når der kom nye pakker. De fungerede, men de havde tydelige svagheder.

Alma Skaller kan samles, og cigaretter kan ryges. Hvad med guld?

Forvalteren Guld har flere nyttige egenskaber. Det er relativt sjældent, holdbart og kan deles. Men det er tungt, og det er besværligt at kontrollere vægt og renhed ved hver handel. Mønter gjorde det lettere, fordi en kendt myndighed kunne garantere en bestemt vægt. Senere blev sedler mere praktiske end at bære rundt på metal.

Noah Og nu er pengene bare tal i banken.

Forvalteren En stor del af dem er. Når du betaler med et kort eller en telefon, flyttes der registrerede beløb mellem konti. Du afleverer ikke en fysisk genstand. Systemet virker, fordi banker, virksomheder, myndigheder og borgere accepterer reglerne og stoler på, at registreringerne bliver respekteret.

Penge bygger på tillid

Alma Så hvis alle holder op med at stole på pengene, virker de så ikke længere?

Forvalteren Tillid er afgørende. Men det er ikke bare en følelse. Tilliden støttes af love, institutioner, betalingssystemer, centralbanker og samfundets fælles brug af valutaen. Når du modtager kroner, forventer du, at butikkerne også accepterer dem i morgen.

Noah Er en hundredkroneseddel så hundrede kroner værd, fordi der står hundrede på den?

Forvalteren Den er værdifuld, fordi du kan købe varer og tjenester for hundrede kroner med den, og fordi andre vil tage imod sedlen som betaling for det, de sælger. Papiret i sig selv er næsten ingenting værd. Det er vores fælles accept og systemet bag sedlen, der gør forskellen.

Alma Det lyder næsten som en fælles aftale.

Forvalteren Det er en god måde at sige det på. Penge er et socialt redskab. De virker, fordi vi bruger dem sammen.

Pengenes tre vigtigste funktioner

Noah Hvad skal noget kunne for at være penge?

Forvalteren Økonomer fremhæver normalt tre hovedfunktioner. Lad os tage dem én ad gangen.

Alma Den første må være, at man kan købe noget med dem.

Forvalteren Ja. Penge er et byttemiddel. De gør handel lettere, fordi sælgeren kan modtage penge i stedet for at skulle ønske præcis det, køberen selv har at tilbyde.

Noah Hvad er nummer to?

Forvalteren Penge er en måleenhed. Et æble koster måske tre kroner, en bog to hundrede og en cykel fem tusind. Fordi alle priser udtrykkes i samme enhed, altså kroner, så kan vi sammenligne dem og lægge et budget.

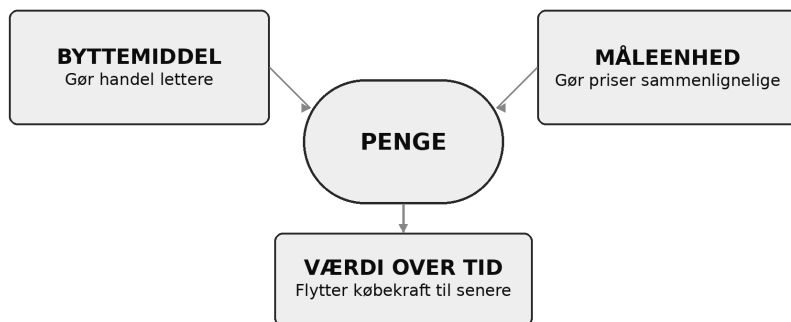
Alma Og den tredje?

Forvalteren Penge kan opbevare værdi fra et tidspunkt til et andet. Du kan arbejde i dag og bruge en del af betalingen senere. Men denne funktion er ikke perfekt, fordi inflation kan mindske pengenes købekraft.

Noah Så pengene kan blive stående, men alligevel miste noget? Ligesom en is denne sommer er blevet 2 kroner dyrere end sidste sommer?

Forvalteren Ja. Beløbet på kontoen kan være det samme, mens det kan købe mindre. Som for eksempel din is, Noah. Mange ting stiger i pris over tid. Så hvis man bare gemmer sin opsparing under hovedpuden, så kan man altså risikere, at man ikke længere har nok til at købe den is eller den cykel man egentlig havde planlagt at købe. Derfor er der forskel på et nominelt beløb og dets reelle købekraft.

PENGES TRE VIGTIGSTE JOB

Forvalterens tegning: Penge hjælper os med at handle sammenligne og flytte købekraft frem i tiden

Hvad kendetegner gode penge

Alma Hvis vi selv skulle opfinde penge, hvilke egenskaber skulle de så have?

Forvalteren I kan begynde med de problemer, vi fandt ved skaller og cigaretter.

Noah De skal være holdbare. Ellers går de i stykker eller bliver brugt op.

Alma De skal være lette at tage med. En ko ville være ret besværlig at betale med.

Noah Og de skal kunne deles. Man kan ikke skære en cykel i ti stykker, hvis man bare vil købe et brød.

Forvalteren Godt. Hvad mere?

Alma De skal være nogenlunde ens, så min krone ikke er dårligere end Noahs krone.

Noah Og man skal kunne kende ægte penge fra falske.

Forvalteren Ja. Gode penge er almindeligt accepterede, holdbare, transportable, delelige, genkendelige og ensartede. Forsyningen skal også være nogenlunde kontrolleret. Hvis enhver kan skabe ubegrænsede mængder uden arbejde eller begrænsning, bliver pengenes værdi vanskelig at bevare.

Alma Er digitale penge perfekte?

Forvalteren Nej. De er hurtige og praktiske, men afhænger af elektricitet, teknologi, sikkerhed og velfungerende institutioner. Enhver form for penge løser nogle problemer og skaber andre.

Penge og pris

Noah Hvis penge er vores måleenhed, hvorfor ændrer priserne sig så? En meter ændrer sig jo ikke.

Forvalteren Fordi penge måler noget, som hele tiden ændrer sig. Varer kan blive mere sjældne. Lønninger kan stige. Energi kan blive dyrere. Efterspørgslen kan ændre sig. Og hvis mængden af penge vokser hurtigere end mængden af varer og tjenester, kan det også presse priserne op. Ligesom i eksemplet med skoleklassen, der kom tilbage fra stranden med en stor bunke muslingeskaller.

Alma Så penge er en upræcis lineal?

Forvalteren På tværs af tid, ja. Den er nyttig, men købekraften kan ændre sig. Derfor skal langsigtede planer ikke kun handle om, hvor mange kroner man har. De skal også handle om, hvad kronerne forventes at kunne købe.

Den første opgave

Forvalteren Lad os prøve en lille opgave. Hvis jeres klasse strandede på en ø og skulle vælge én ting som penge, hvad ville I vælge?

Alma Ikke muslingeskaller, hvis stranden var fuld af dem.

Noah Måske små brikker med et særligt mærke, som ikke let kunne kopieres. Der skulle være et fast antal.

Alma Og de skulle være lette at dele. Men vi skulle også blive enige om at acceptere dem.

Forvalteren Så har I allerede forstået noget vigtigt. En genstand bliver ikke til penge alene på grund af sit materiale. Den bliver til penge gennem sine egenskaber, de regler der omgiver den og menneskers villighed til at bruge den.

Det skriver Alma og Noah i deres notesbøger

- Penge gør handel lettere ved at fungere som et fælles byttemiddel.
- Penge giver os en fælles måleenhed for priser og budgetter.
- Penge kan flytte købekraft til senere men inflation kan svække den.
- Gode penge er accepterede holdbare transportable delelige ensartede og genkendelige.
- Penge virker kun inden for et system af fælles tillid og regler.

Kapitel 2

Hvad penge ikke er

Et stort beløb kan give muligheder men det fortæller ikke i sig selv om et menneske er trygt eller velstående

Alma I går sagde du, at penge er et redskab. Men voksne taler tit, som om at penge er selve målet.

Forvalteren Det gør de. Penge er lette at tælle, og derfor kan tallet komme til at fylde mere end det, pengene skal bruges til.

Noah Er det forkert at ønske mange penge?

Forvalteren Ikke nødvendigvis. Penge kan give sikkerhed, uddannelse, tid, oplevelser og mulighed for at hjælpe andre. Problemet opstår, hvis vi tror, at tallet alene kan fortælle os, om et liv er godt, eller om en person har værdi.

Penge er ikke det samme som værdi

Alma Men næsten alt har jo en pris.

Forvalteren Mange ting har en pris. Det betyder ikke, at alt af værdi kan købes. Tillid mellem mennesker kan ødelægges af penge, men den kan ikke bare købes tilbage. Sundhed kan støttes af behandling og gode levevilkår, men ingen kan købe en garanti mod sygdom. Tid kan frigøres med penge, men den tid, der allerede er gået, kan ikke købes igen.

Noah Så penge kan hjælpe med noget uden at være det samme som det.

Forvalteren Præcis. Penge kan betale for et hus. De kan ikke alene skabe et hjem. De kan betale for undervisning. De kan ikke lære stoffet for dig. De kan betale for en gave. De kan ikke afgøre, om gaven gives med omtanke.

Penge er ikke det samme som formue

Noah Hvad er forskellen på at have penge og at have en formue?

Forvalteren Penge er en del af en formue, men formue er bredere. En familie kan have kontanter, en bolig, en pensionsopsparing og ejerandele i virksomheder. Den kan også have gæld, som trækker i den modsatte retning. Når vi vil forstå familiens økonomiske stilling, ser vi både på det, den ejer, og det, den skylder.

Alma Kan man se rig ud uden at være rig?

Forvalteren Ja. En dyr bil fortæller, at nogen har adgang til bilen. Den fortæller ikke, om bilen er betalt, lånefinansieret eller leaset. Den fortæller heller ikke, om ejeren har opsparing.

Noah Og en person med en gammel bil kan have mange penge i banken. Ligesom Warren Buffett. Jeg har hørt, at han kører i en ret almindelig bil, selv om han er en af verdens rigeste mænd.

Forvalteren Ja, Warren Buffett er netop kendt for ikke at vise sin rigdom gennem en ny og meget dyr bil. Og han har helt sikkert råd. Eller rettere: Han ejer mange produktive investeringer. Synligt forbrug og økonomisk styrke er nemlig ikke det samme.